

1896 MÁJUS...

Negyven éve nyílt meg a millenáris kiállítás

Negyven esztendeje ünnepelte Magyarország fennállásának ezerszázados fordulóját s az országos ünnepek fénypontja, legnagyobb attrakciója a millenáris kiállítás volt, amelynek előkészületei esztendőkon keresztül folytak, hogy aztán a megnyitás nagy eseménye, káprázatos pompája ünnepbe borítsa az egész országot, az egész magyar népet.

Öt esztendő munkája

Az ezredéves ünnepek gondolata a magyar ipar és a kereskedelem legnagyobb miniszterében: Baross Gáborban kelt életre. Baross Gábor, akinek egész közéleti tevékenységét az alkotásvágy, a nagyvonalúság és a zsenialitás jellemezte, már a kilencvenes évek fordulóján gondolt arra, hogy a magyarság ezredéves fennállását olyan ünneppel s elsősorban olyan kiállítással tegye felejthetlenné, amelyen feltárul az ország minden gazdagsága, szépsége, kultúrája. Ahogy a gondolat nyilvánosságra került, fölmerült mindjárt az ötlet is, hogy a kiállítás ne országos, hanem vilákiállítás legyen. Ezzel az ötlettel Baross Gábor élesen szembeszállt. Nem a külföld parádját akarta megmutatni ezen a kiállításon, hanem a magyar értékeket, a magyar szépségeket.

Az ezredéves kiállítás megnyitására vonatkozó törvényjavaslatot Baross Gábor még 1891-ben az országgyűlés elé terjesztette. Akkor még úgy volt, hogy a kiállítás időpontja az 1895. esztendő lesz, csak a következő évben tolták ki egy esztendővel az időpontot, hogy még jobban, még alaposabban felkészülhessenek. A történelmi hűség mit sem szenvedett ezzel az eltolással, mert a rendelkezésre álló adatok szerint a honfoglalás a 888–900-as évek között folyt le.

A Baross Gábor által 1891 végén benyújtott törvényjavaslat a következő év elején emelkedett törvényerőre és az 1892. évi II. törvénycikk jelenti az ezredéves kiállítás alaptörvényét. Baross Gábor nem érthette meg a szép gondolat valóra váltását, a szervezés, előkészítés hatalmas munkája közben érte utól a halál s a miniszteri székben Lukács Béla folytatta megkezdett munkáját.

Az új kereskedelmi miniszter elnöksége alatt ült össze 1892 végén első ízben az országos bizottság. Ezen az ülésen határozták el, hogy nem 1895-ben, hanem 96-ban lesz a kiállítás. Nem sokkal az országos bizottság ülése után Lukács Béla új „millenáris” törvényjavaslatot terjesztett az országgyűlés elé, ennek a javaslatnak tárgya a költségek előteremtése volt, eredménye pedig: az országgyűlés az országos nemzeti kiállítás költségeinek fedezésére egymillió forintot szavazott meg.

Volt már pénz, széles mederben megindulhatott a munka, amely a gondolat fölvetésétől a megvalósulásig — öt esztendőig tartott.

Lukács Béla felhívása

1893 tavaszán jelent meg Lukács Béla lelkes hangú felhívása, amely tulajdonképpen a kiállítás céljának és tartalmának ismertetése volt.

„Kettős célja van a nemzetnek az ezredéves kiállítás megrendezésével — írja a miniszter. — Az egyik, hogy emlékeztesse a nemzetet az ezredéves mult nagy eseményeire és alkotásaira s megmutassa a külföldnek is, hogy a magyar nemzet hasznos tagja volt az európai népszeládnak a haladás együttes munkájában. A másik: hogy megismerjük a magyar államot alkotó összes erőket, megismertessük önmagunkkal és az idegenekkel a szellemi, anyagi és erkölcsi téren való munkálkodásának összes vívmányait.

Rész jut az ország minden polgárának a munkában, valamint része lesz a sikerben is.

A kiállítás sikere által növekedni fog hazánk tekintélye és fokozott lelkes bizalommal fogunk haladni a nemzeti meg erősödés nagy munkájában.

A kiállítás programja felöleli a nemzeti munka minden megnyilvánulását, tervezete megadja a kereteket mindazok számára, akiknek ősei, vagy akik maguk bármely téren tevékenykedtek.”

Az ezredéves kiállítás két főcsoportra oszlott, egyik a történelmi kiállítás volt, amely a magyar mult emlékeit és érdekességeit kellette életre, másik pedig a jelenkori kiállítás. Ez húsz csoportra és számos alapsoportra oszlott. Nem érdektelen végigfutni, mi minden tárult fel a magyar nemzet reprezentáns kiállításán:

I. csoport: Művészet. Alcsoportjai: képzőművészet, előadó művészet.

II. csoport: Közművelődés, különös tekintettel az irodalom és a sajtó termékeire, valamint a tudományos és közművelődési intézetek és egyletek működésére.

III. csoport: Oktatásügy.

IV. csoport: Egészségügy, gyermeknevelés.

V. csoport: Kereskedelem, pénz- és hitelügy.

VI. csoport: Mezőgazdaság, gyümölcsészet, kertészet, borászat, méhészet, állattenyésztés, selyemtenyésztés, állati termékek, állategészségügy.

VII. csoport: Erdészeti, vadászat.

VIII. csoport: Bányászat és kohászat. Vas- és fémmipar.

IX. csoport: Gépipar. Műszerek és tudományos eszközök.

X. csoport: Közlekedés, hajózás, tengerészet.

XI. csoport: Építési ipar.

XII. csoport: Faipar, bútörpar, dekoratív ipar, teljes lakberendezések.

XIII. csoport: Agyag- és üvegipar.

XIV. csoport: Bőripar, textilipar, ruházati ipar.

XV. csoport: Papíripar, sokszorosító műiparágak.

XVI. csoport: Arany-, ezüst- és díszműárak, apró árak.

XVII. csoport: Hadügy.

XVIII. csoport: Vegyészeti ipar.

XIX. csoport: Élelmi cikkek, mint ipartermékek.

XX. csoport: Néprajzi kiállítás, háziipar.

A kiállítás színhelyéül a Városligetet szemelték ki, oly módon, hogy a városligeti tó és az ugynevezett Nádorsziget is a kiállítás területébe esett. Ekkor építették meg a szigetre vezető hidat, amely ma is megvan és egymás után emelkedtek az épületek, pavilonok, különösen a történelmi kiállítás különböző stílusokat reprezentáló épületeinek kialakulását kísérte nagy figyelem. Neves magyar történelmi épületek rekonstruálódtak: Vajdahungad híres vára, az eperjesi Rákóczi-ház, a löcsei várostorony, egy szepességi cipserház, a brassói bástyatorony, a csütörtökhelyi kápolna, a keresdi várlepcső egy-egy markáns részlete.

A harmadik miniszter

A millenáris kiállítás gondolata Baross Gáborban kelt életre, Lukács Béla folytatta megkezdett munkáját és egy harmadik kereskedelmi miniszter, Dániel Ernő fejezte be. Dániel Ernő Lukácsot váltotta fel a miniszteri székben. Lukács Béla később, 1901-ben egy téli napon a zajló Dunába vetette magát s ott pusztult el a jejes folyamban. Dániel Ernő nagy kedvvel és lelkesedéssel vitte megvalósulás felé a nagy gondolatot, kitűnő munkatársakat gyűjtött maga köré: Széchenyi Béla grófot, aki mint a történelmi kiállítás rendezőbizottságának elnöke végzett nagy munkát. Schmidt József dr.-t, aki a kiállítás igazgatói tisztét töltötte be. Szalay Imrét, Alpár Ignácot, a nagy magyar építész, Gelléri Mórt, aki a kiállítás főtítkári székében tevékenykedett, Müller Bélát, Marzon Ödön dr.-t, Kövesdy Bélát, Micseh Endrét, Czobor Béla dr.-t, Krisztinkovich Edét, Fittler Kamillt, Szendrey Jánost, Radics Jenőt, Kovács Jánost. A felsoroltak jelentették a kiállítás vezérkarát, kívülük nem is több százan, hanem több ezren munkálkodtak a nagy gépezetben, az adminisztrációban.

A megnyitás

Öt év munkája — 1896. május 2-án érkezett el a beteljesüléshez. Erre a napra tüzték ki a millenáris kiállítás megnyitását. Künn a ligetben már pompás díszben állt minden. 548.500 négyzetméternyi területen 21.310 kiállító vonult fel a magyar kultúra, ipar, kereskedelem remekeivel, — nem számítva a kiállítás hivatalos anyagát. A májusi napra zászló- és virágdíszbe öltözött a főváros, reggel ugyan csepergett az eső, de aztán megszépült az idő, s amikor a nyílgyenes Andrassy-uton — ahol akkor már a népek nagy csodálkozására a földalatti vasut is járt — megkezdődött a díszfogatok felvonulása, felragyogott a májusi nap is.

Gyomor- és bélzavaroknál, hasüregbeli vérpangásnál, étvágytalanságnál, szorulásnál, széküledésnél egy-két pohár „Ferenc József” keserűvíz alaposan kitisztítja az emésztőutakat.

Kilenc órakor indult meg a fogatok felvonulása, az Andrassy-utat végesvégig álló tömeg különösen meleg szeretettel köszöntötte Bánffy Dezső báró miniszterelnököt, a minisztereket és a Párizsból hazakerült nagy magyar festőművészt: Munkácsy Mihályt, majd tíz óra után az udvari fogatok felvonulására került a sor. Itt József főhercegnek — a mostani József kir. herceg apjának — volt a legnagyobb sikere, részint mert a legnépszerűbb tagja volt a királyi háznak, részint mert magyar érzését, magyar voltát kihangsúlyozta abban is, hogy díszfogatókat magyaros motívumok élénkítették s kocsisa is magyar ruhába öltözött.

Féltizenegykor tetőpontjára lépett a várokozás és a lelkesedés. Fehér lovon, fehérparókás udvari futár lovagolt, kürtző harsogott és jelezte, hogy a királyi pár fogata közeleg. És a következő percekben már felharsogott az éljen, lobogtak a kendők, lóbálták a kalapokat, ujjongó, lelkes tömeg köszöntötte Ferenc Józsefet, aki huszár-tábornoki egyenruhában fogadta az üdvözléseket és mellette a nemzet bálványozott királynéja: Erzsébet, fekete selyemruhában, könnyű mantillban, csipkegallér-díszrel, kis tollas kalapban.

Tizenegy órakor került sor a kiállítás megnyitására. Az első beszédet Dániel Ernő kereskedelmi miniszter tartotta.

— E kiállítást létrehozni — mondotta — az egész ország teljes szívvvel, lélekkel egyaránt igyekezett. De a legigazabb és legbensőbb hála kezdült meg mindannyiunk lelke mélyében afelett, hogy a nemzet koronázott királya, mint a legelső magyar, a nemzet rajongó szeretetétől övezett felséges királyné és a fenséges uralkodóház tagjai, a kiállítás fényét, díszét, nagyságát, ragyogását legkegyelmesebb közreműködésükkel emelni méltóztattak.

Dániel Ernő után a király mondta el megnyitó beszédét:

— E kiállítás, mint reményem — mondotta — tanúsítani fogja ország-világ előtt, hogy a magyar nemzet fenntartván az államt sok viszontagság között, dicsőségesen egy évezreden át, nemcsak a harctéren tudta vitéségével a trónt és hazáját mindenkor megvédeni, hanem a művelődés terén is méltó helyet vívott ki magának és foglalhat el a művelt nemzetek között.

A király szavait lelkes éljenzés követte, azután négyszáz főből álló énekkar előadta Langer Viktor és Ábrányi Emil pályanyertes milleniumi himnuszát, majd a Gellérthegyről megdördültek az ágyuk, a város minden templomának minden harangja megszólalt: — megnyílt a kiállítás.

Egy nagy és boldog nemzet ünnepelte ezredéves fennállását.

Páneczél Lajos